

Rapport PARKAS-høstseminar 2018

Integrering av kulturarv i forvaltningen av nasjonalparker

Geilo 6.-8. november 2018

NIKU
Norsk institutt for
kulturminneforskning

NIVA
Norsk institutt for vannforskning

NIBIO
NORSK INSTITUTT FOR
BIOØKONOMI

NORDLANDSFORSKNING
NORDLAND RESEARCH INSTITUTE

Forskningsrådet

Forskerprosjekt-MILJØFORSK

Rapport PARKAS-høstseminar 2018

Geilo 6.-8. november 2018

2

Figur 1 - Seminaret er i full gang (bilde fra andre dag, boldt på engelsk)

Bakgrunn for høstseminaret (6.-8. november 2018, Geilo) er FoU-prosjektet «Building trust to environmental policy as catalyst for a green transition - PARKAS» (forskerprosjekt-MILJØFORSK 2018-2021).

Prosjektgruppen består av 12 forskere fra Norsk Institutt for Kulturminneforskning (NIKU, prosjektleder), Norsk Institutt for vannforskning (NIVA), Norsk Institutt for Bioøkonomi (NIBIO) og Nordlandsforskning. Det gjennomføres i samarbeid med en norsk referansegruppe som består av lokale forvaltere og frivillige organisasjoner – blant andre Hordaland og Nordland fylkeskommuner, Sametinget og Saltfjellet reinbeitedistrikt i Nordland, Riksantikvaren, Den norske turistforening (DNT), Statens Naturoppsyn (SNO) og Midtre Nordland nasjonalparkstyre. Prosjektet høster også faglig ekspertise fra en gruppe utenlandske forskere fra University of Wageningen (NL), University of Newcastle (UK), Cornwall Council (UK), University College London (UK), University of Ghent (B) og VetAgro Sup (F).

Forvaltning av kulturminner er særlig utfordrende i store naturvernområder, men kan være en viktig ressurs for sosioøkonomisk utvikling. I de neste årene skal forskningsprosjektet undersøke forvaltningsordningen for naturvernområder, med Hardangervidda og Saltfjellet-Svartisen nasjonalparker som case (med tiliggende landskapsvern områder).

Forskningsprosjektet skal utforske hvordan naturmangfold, kulturhistoriske verdier og andre miljøgoder kan forvaltes på en helhetlig måte som bidrar til å oppnå politiske mål om et bærekraftig samfunn gjennom grønn omstilling. Blant annet skal forvaltningsordningen for naturvernområder undersøkes for å finne løsninger som sikrer slike områder som miljøressurs og -gode for samfunnet i sin helhet uten at det går ut over lokale bruksinteresser og verneverdier.

Utgangspunktet for prosjektet er at tillit i befolkningen til politiske beslutninger og forvaltning er avgjørende for å oppnå grønn samfunnsomstilling. Da må politikken og forvaltningen utøves på en måte som tar hensyn på alles interesser og legger til rette for bærekraftige valg.

3

Om seminaret.

Figur 2 – Debatt i fishbowls gruppesesjon, med paneller Camilla Risvoll v/ Nordlandsforskning. Bak f.v. John Pendlebury (University of Newcastle), Frode Sundnes (NIVA), Camilla Risvoll (Nordlandsforskning), Petter Braaten (SNO Geilo), Anne-Cathrine Flyen (NIKU), Bolette Bele (NIBIO) og Grete Swensen (NIKU). Foran med ryggen til, f.v. Kirsti Dammen Otterholt (Nore og Urdal kommune) og Kjell Bitustøyl (Norsk villreinsenter).

Mål og perspektiv.

NIKU (**prosjektleder**) var ansvarlig for planlegging, utarbeiding og gjennomføring av **seminaret**.

Seminarets hovedmål var å adressere publikums tillit til politiske beslutningsprosesser og forvaltningsaksjoner i store verneområder. Overordnede tema var **Integrering av kulturarv i forvaltningen av nasjonalparker** («*The integration of cultural heritage in national park management*»), med Hardangervidda og Saltfjellet-Svartisen, samt tilleggende landskapsvernområder, som case.

Seminaret støttet en omfangsrik samhandling på tre dager med 23 representanter fra PARKAS' nærmeste partnerinstitusjoner *. Representert på arrangementet var NIKU, NIVA, NIBIO og Nordlandsforskning,

Riksantikvaren, DNT, Norsk villreinsenter, Statens Naturoppsyn, Nore og Uvdal kommune, i tillegg til fem forskere fra forsknings- og forvaltningsorganisasjoner i Frankrike, England og Nederland.

* T.O. fire av opprinnelig 28 deltakere måtte melde avbud på grunn av sykdom og andre forpliktende arbeider (jf. etablering av nye kommuner og fylkeskommuner).

Å forvalte nasjonalparkeres rike natur- og kulturarv er et stort ansvar. Seminaret var særlig et bidrag til å bygge en kunnskapsbase med erfaringer fra nasjonale og internasjonale miljøer om vernepolitikk og forvaltningen av store naturvernområder. Deltakerne så nærmere på hvordan vi kan sørge for at natur- og kulturverdier inngår som en helhetlig del av strategien i nasjonalparkforvaltning. Forutsetninger var dermed å utveksle rådende forståelser om forvaltningen av natur- og kulturverdier i naturvernområder i Norge og i Europa, samt å diskutere en felles tilnærming til naturforvaltning og kulturarvforvaltning i naturvernområder. Et annet mål var å videreutvikle medvirkningen og samarbeidet mellom lokale brukere og forskere, med tillit som en grunnleggende premisse i forskningen. I den forbindelse legges det stor vekt på tett dialog og aktiv kunnskapsdeling med ulike interessenter lokalt, og om forvaltningspraksis i Norge, Frankrike, Storbritannia, Nederland og Svalbard.

Seminaret la opp til en guidet tur og faglige innlegg med interne og eksterne innledere for å høste erfaringer fra forvaltningspraksis lokalt, nasjonalt og internasjonalt. Det ble holdt 8 faglige innlegg, 4 populære vitenskapelige innlegg og mange kortere (spontane) uttalelser i diskusjonsforum og 'fishbowls'.

Nøkkelsspørsmål om temaer, tilnærminger og forvaltningsmodeller.

Følgende nøkkelsspørsmål ble stilt ved seminarets oppstart, og la grunnen til diskusjonene gjennom hele arrangementet.

- Hvilke forvaltnings utfordringer og begrensninger møter lokale myndigheter, forvaltere og befolkning, og hvorfor?
- Kulturarv i nasjonalparkene - hvordan kan vi bedre integrere kulturhistoriens dimensjoner og kulturarv i forvaltningen?
- Hvordan kunne vi bedre legge til rette for og respektere interessene til brukere og lokalbefolkningen?
- Hvordan fungerer de 2 nasjonalparkenes nåværende forvaltningsmodellene i praksisen?
- Hva er lokale myndigheters-, forvalteres- og befolknings-ønsker /-behov om en forvaltningsmodell?

Aktiviteter i felt: formål.

Figur 3 - Guidet tur på Hardangervidda i november. Det har kommet sno på fjellet, men våre kunnskapssøkende forskere lar seg ikke stoppe. f.v. John Pendlebury (University of Newcastle), Peter Herring (Cornwall Council), Yves Michelin (Vet.Agro Sup Clermont-Ferrand), Lars Inge Enerstvedt (SNO Rødberg), Aslak Skurdal (næringsdrivende), Graham Fairclough (University of Newcastle).

Første dag ble fire internasjonale forskere og NIKUs kommunikasjons- og forskningskonsulent tatt imot av SNO-representant Lars Inge Enerstvedt og lokal næringsdrivende Aslak Skurdal for en guidet tur på Hardangervidda. Dagsturen tok dem på en opplevelsrik ekskursjon gjennom landskapet fra Geilo og opp til Skurdals seterstøl på grensen til Hardangervidda.

Hensikten med den guidede turen var å få et første innblikk om føringer i nasjonalparken, samt en forståelse av historien, kulturminnevernpolitikk og næringsmuligheter i området. Tema om natur, kultur, tradisjoner og praksis ble løftet. Fra dag to ble de gjenforent med resten av gruppen på Geilo Hotel.

Aktiviteter i åpenforum: innretning og omfang.

Et åpenforum så nærmere på det teoretiske og praktiske kunnskap og læring man kunne få om forvaltning, kulturarv og politikk for vern i nasjonalparker med utgangspunkt tatt i Hardangervidda og Saltfjell-Svartisen. Fra første dag viste diskusjoner i plenum stort engasjement i utveksling av erfaringer og positiv energi fra alle deltakere. Blandingen mellom åpne diskusjonsforum, faglige presentasjoner og aktiviteter i mindre grupper (bl.a. 'fishbowls') tillot bedre fleksibilitet i gruppesamlingen og ga større utvekslingsmuligheter mellom de ulike aktørene.

Å være samlet på samme sted til samme tid ga dessuten muligheten til å samarbeide i sanntid og få til en god dialog. Det skapte en felles møteplass og en arena hvor referansegruppen kunne dele sine erfaringer og meninger om forvaltningen i casene.

Faginnlegg

Figur 4 – Engasjerte innledere i faglige presentasjoner. Topp bilde, Anne-Cathrine Flyen (NIKU), nede f.v. Knut Fageraas og Torgrim S. Guttormsen (NIKU), Graham Fairclough (University of Newcastle) og Aase Kristine Lundberg (Nordlandsforskning).

AKTIVITETER

Guidet tur

'Fishbowls'

NIKU

NIVA
Norsk institutt for vannforskning

NIBIO
NORSK INSTITUTT FOR
BIOØKONOMI

NORDLANDSFORSKNING
NORDLAND RESEARCH INSTITUTE

Hva skjedde på seminaret? Oppnådde og forventede resultater.

Foreløpige resultater viser stor interesse for temaet, samt bekrefter at forvaltningen må utøves på en måte som tar hensyn til alles interesser og legger til rette for handlingsrettede løsninger.

Sammendrag av oppnådde resultater.

Arrangementet kommer midt oppi en pågående prosess knyttet til fornyelsen av forvaltningsmodell i Hardangervidda nasjonalpark. Diskusjonene bekrefter at dagens forvaltningsmodell i Hardangervidda NP har en komplisert struktur med flere regionale styrer, mange instanser og tilpasninger til ulike bruksområder: en ny ordning er ønskelig. Men en generell bekymring ligger i hvilke konsekvenser en ny forvaltningsmodell vil ha for etablert bruk, tradisjoner og regler slik som fjelloven eller beiterettigheter. Flere deltakere drøftet at ikke alle aktørene blir representert på likt nivå i forvaltningen av naturvernområder – blant andre kommuner og grunneiere føler seg dårlig integrert eller ekskludert fra debatten. Mange opplever forvaltningen som uoversiktlig og utfordrende i praksis. Eksempelvis ble tema om vernetiltak, trekkveier til villreinen, ferdsel og turisme/besøksstrategi nevnt som blant forvaltnings mest krevende utfordringer. Gjensidige meninger ble også utvekslet om manglende samkjøring og forvaltningsrutiner mellom kommuner, verneområdestyrer og fylkeskommunene, mistro til politikken/etatene, og restriksjoner (særlig konsekvenser som vern etter naturvernloven kan ha for berørte lokalsamfunn/region og ulike typer av næringsvirksomhet), osv. Kommunikasjon, tverrgående samarbeid, transparens og kunnskap ble trukket fram som avgjørende for en velfungerende forvaltning inn i (og også omkring) nasjonalparker.

I tillegg vises det stor interesse for natur-kultur problematikken. PARKAS oppfordres til å få fram gode eksempler på områder der man har fått til et godt og løpende samarbeid i forhold til forvaltningen av kultur- og naturverdier. Ofte ser man at ansvaret for forvaltningen av disse verdiene forskyves mellom aktørene (skillet blir muligens ikke så tydelig i utlandet). Deltakere ble enige om at vern og formidling av lokalt og regionalt viktige kulturminner er nedprioritert i nasjonalparker. Vedlikehold oppleves som uavklart. Det påpekes at det er derfor viktig at man avklarer ansvarsforholdene og skaper en sterkere bevissthet omkring dette.

Samiske kulturminner og de store utfordringer for reindrift ble diskutert under arrangement. Store forskjeller rapporteres i de to casene, men deltakere ble enige om at de er bundet sammen på flere måter gjennom samenes historie sett i et større historisk, nåtids- og framtidsperspektiv. Det også opplyses at fokus er satt på villrein og verdiskaping i Hardangervidda NP, men at historien om tamreindriften er i stor grad oversett. Det er for lite kunnskap om samiske kulturminner. Det foreslås at reinen – vern og natur – kan være en felles inngang for å studere de to caseområdene.

Fire forskere fra internasjonal ekspertgruppen presenterte eksempler på forskjellige forvaltningssystemer og rettsprosesser i verneområder fra utlandet. Ulikheter med det norske systemet ble gjennomgått. Tilnærminger til bedre tilpasset konserveringstiltak ble et tilbakevendende tema gjennom debatten, samt betydning for lokalsamfunnene rundt nasjonalparker. Metoder som ble framstilt skal ha stort potensial for overføringsverdi til kartlegging og intervjueteknikk i PARKAS (metoder diskuteres videre med den internasjonale ekspertgruppen).

Seminaret ble avrundet med en utveksling om muligheter for internasjonalt samarbeid og nye prosjekter som vil ha ringvirkninger for PARKAS. Tidligere avtaler mellom partnere i nettverket ble bekreftet for å skape nye felles forskningsprosjekter. Nettverket ble også forsterket med nye medlemmer. Blant andre sikter planer for å initiere arbeid om nasjonalparkforvaltning innenlands og utenlands mot H2020-søknad (Call GOVERNANCE-01-2019) og COST-action utlysning.

Prosjektsframgang.

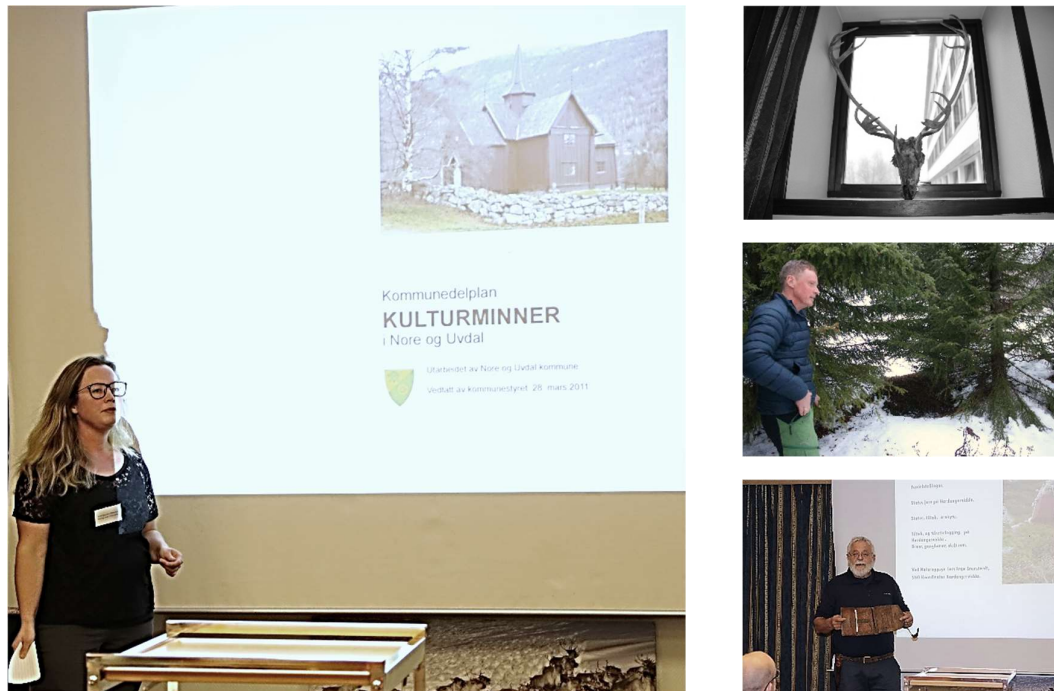
Seminalet fremhever viktige mål som er blant PARKAS' forventede resultater. Blant annet bekrefter det tre presserende tema:

- bygge tillit til politikk for naturvern og kulturminner
- finne bedre og enklere styrings- og forvaltningsmåter i store verneområder
- øke bevisstheten rundt kulturarvens betydning i nasjonalparker

Resultater bidrar til å kartlegge ulike interesser og ansvarsområdene i begge casene, samt å teste omfanget av kunnskapen. Videre hjelper det til å bedre forstå hvordan ulike verdensbilder og kunnskapssystemer spiller inn og å avdekke motstridende interesser, mulige konfliktsituasjoner og kjernen til konflikt – lokalt, regionalt og nasjonalt.

Lokal forvaltning og tillit i befolkningen er grunnleggende tema i PARKAS. Resultater viser at seminaret og valg av aktiviteter har vært et godt egnet tiltak for å lykkes med det. Det har medvirket til både nettverksbygging og økt tillit mellom aktørene i referansegruppen, forskergruppen og den utenlandske ekspertgruppen. Aktivitetene ga «en stemme» til aktørene for å diskutere en felles tilnærming til natur- og kulturarvforvaltning i nasjonalparkene. Dette anses som svært positivt i prosjektet for å produsere forskning av høy vitenskapelig kvalitet. Framgang i PARKAS avhenger også av gode kontakter og kilder. Det er et viktig utgangspunkt til feltarbeid og i forberedelsen av intervjuer rundt begge casene.

Med forsterket kontakt og ny kunnskap vil PARKAS-forskergruppen kunne innhøste mye data om forvaltning av naturverdier og kulturminner i de to casene og bygge på den teoretiske kunnskapen som ligger til grunn for PARKAS.

Figur 5 – Ulike kategorier av kulturminner og kulturmiljøer i Hardangervidda nasjonalpark og dets kulturhistorie ble presentert. Det er et faktum at registrering av alle typer kulturminner er mangelfull. En felles plan for registrering, restaurering, skjøtsel, og vedlikehold av kulturminner er et viktig tiltak i den praktiske nasjonalparkforvaltningen. (T.O. se 'Kulturminnekompasset: Regional plan for kulturminnevern i Buskerud 2017-2027'. Planen som skal være et sambandingsverktøy for kulturarv i fylket, er den første fylkesomfattende temaplanen på kulturminneområdet i Buskerud.) f.v. Kirsti Dammen Otterholt (Nore og Uvdal kommune), og i mindre bilder fra midten Aslak Skurdal (næringsdrivende) og Lars Inge Enerstvedt (SNO Rodberg).

NIKU

NIVA
Norsk institutt for vannforskning

NIBIO
NORSK INSTITUTT FOR
BIOØKONOMI

Andre opplysninger.

Arrangementet viser at det er stor interesse for prosjektet. Flere institusjoner utenfor de formelle partnerinstitusjonene har allerede indikert at de ønsker å være involvert i debatten. I tillegg oppfordrer universiteter innlands og utlands til ideer til tema eller prosjekter som kunne være aktuelle for masterstudenter. Foreløpige resultater fra arrangementet tyder også på at forskningstema favner flere problemstillinger enn framstilt i den opprinnelige prosjektbeskrivelsen – f.eks. registrering av natur og kulturverdier, felles ordning for kulturminner i nasjonalparker, landskapsendringer forårsaket vindkraftturbiner, mm. Utviklingen av PARKAS og mulig utnyttelse av dets fulle potensial blir analysert og vurdert videre.

8

Formidling: PARKAS i sosiale medier.

Informasjon om forskningsprosjektet:

- PARKAS' hjemmeside: <https://parkas.niku.no/>
- NIKUs nettside: <https://www.niku.no/prosjekter/parkas/>

Seminarer ble annonsert på PARKAS' nettsider, og informasjon ble sendt til forskning.no og forskjellige lokale aviser i forkant av arrangementet. En kortfattet sak er publisert i etterkant av arrangementet. På seminarer ble lokale medier representert av journalist Kjell Bitustøyl v/Norsk villreinsenter. NIKUs kommunikasjons- og forskningskonsulent Liv Mildrid Melkild Avset dekket arrangementet.

Tilleggende informasjon om arrangementet er tilgjengelig på:

- PARKAS' hjemmeside: <https://parkas.niku.no/>
- NIKUs nettside: <https://www.niku.no/2019/01/vel-utført-parkas-seminar-2018/>
- artikkel om arrangementet publisert av Kjell Bitustøyl og Anders Mossing v/Norsk villreinsenter: <http://www.villrein.no/aktuelt/parkas-seminar-om-integrering-av-kulturminne>

Rapporten for *Høstseminaret 2018* gjøres tilgjengelig for arrangements deltakere med oppfordring til kommentar. Den ferdige rapporten vil deretter bli gjort tilgjengelig på PARKAS-nettsider (tilrettelegging til respons fra brukere på sosiale medier diskuteres).

Språk:

Seminarer var to-språklig.

Første dag (6./11) foregikk seminarer i plenum på norsk (kun den norske referansegruppen deltok i plenum). Imens foregikk guidet turen i Hardangervidda på engelsk av hensyn til de internasjonale forskere.

Fra andre dag (7./11) var seminarer engelskspråklig. Faglige innlegg og diskusjoner ble holdt på engelsk for å gjøre det mulig for forskere fra Europa å dele sine erfaringer med de andre deltakere og delta i plenum.

Tredje dag (8.11) foregikk på engelsk med innlegg fra de internasjonale forskerne.

Alle bildenes kilde: NIKU v/ Liv Mildrid Melkild Avset og Véronique Karine Simon

NIKU

NIVA
Norsk institutt for vannforskning

NIBIO
NORSK INSTITUTT FOR
BIOØKONOMI

NORDLANDSFORSKNING
NORDLAND RESEARCH INSTITUTE

Vedlagte dokumenter

1. Program (norsk og engelsk)
2. Deltakerliste (norsk og engelsk)
3. PowerPoint presentasjoner